

Лист та його художня специфіка у «Вибраних місцях із листування з друзями» М. Гоголя

О. М. Свириденко

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, м. Переяслав-Хмельницький, Україна
Corresponding author. E-mail: o.svyrydenko@ukr.net

Paper received 29.03.19; Accepted for publication 10.04.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-195VII59-18>

Анотація. У статті досліджено специфіку побутування таких жанрових різновидів листа, як лист-проповідь та лист-сповідь. Їх генеза виводиться з типово романтичної теорії митця-месії та романтичного розуміння функцій мистецтва. Зазначається, що в добу романтизму, як і в апостольські часи, лист стає своєрідним засобом комунікації між християнами, про що свідчить епістолярний доробок М.Гоголя. Закорінена у давню проповідницьку традицію, епістолярна проповідь М.Гоголя мала власну оригінальну, типово романтичну природу. М.Гоголь вдається до змішування жанрів проповіді та сповіді, що призвело до «двоєдності» (Ю.Барабаш) жанрової природи «Вибраних місць із листування з друзями».

Ключові слова: романтизм, лист-проповідь, лист-сповідь, проповідницька традиція.

Постановка проблеми. Побутування таких жанрових різновидів листа, як лист-проповідь та лист-сповідь у жанровій системі романтизму слід виводити з типово романтичної концепції митця-месії, митця-пророка та романтичного розуміння функцій мистецтва, яке, на думку романтиків, здатне змінити людину та суспільство загалом. Як зазначає П.Михед, «лист від апостольських часів слугував засобом комунікації між християнами, і як форма пастирських послань він зберігся в католицькій традиції, а як жанр отримав друге життя і став популярним у літературі європейського сентименталізму другої половини XVIII ст., що й усадикувала література романтизму» [4, с. 315]. Елементи сповіді й проповіді з епістолярних текстів романтиків, які були людьми глибоко віруючими, проступають нерідко. Водночас аналіз епістолярної романтичної традиції дає підстави констатувати, що романтики, наприклад М.Гоголь, вдавалися також до свідомого використання листа-сповіді та листа-проповіді. Утім, означена обставина, яка проливає світло на специфіку романтичної епістолярної традиції, залишилася фактично поза увагою дослідників.

Короткий огляд публікацій за темою. Слід вказати на різновекторність та багатоаспектність наявних на сьогодні в Україні епістолографічних студій. Найбільш значимими постають праці Л.Вашків («Епістолярна літературна критика: становлення, функції у літературному процесі»), М.Коцюбинської («Зафіксоване й негліне. Роздуми про епістолярну творчість»), В.Кузьменка («Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20-50-х років XX століття»), Г.Мазохи («Український письменницький епістолярій другої половини XX століття: жанрово-стильові модифікації»), А.Ільків («Інтимний дискурс письменницького епістолярію другої половини XIX-початку XX століть»). При цьому епістолярій доби романтизму, зокрема лист-сповідь та лист-проповідь, фактично лишаються поза увагою дослідників. Ця обставина, а також спроба поглянути на епістолярну практику М.Гоголя безпосередньо крізь призму естетики романтизму зумовили вибір теми пропонованого дослідження.

Мета. Мета дослідження – проаналізувати генезу та функції романтичного листа-сповіді і листа-проповіді з «Вибраних місць із листування з друзями» М.Гоголя.

Результати та їх обговорення. Прикладом свідомого звернення М.Гоголя до жанрів проповіді та сповіді є

«Вибрані місця із листування з друзями» М.Гоголя, епістолярний цикл, у якому письменник поєднав листи, написані раніше до реальних адресатів, із листами-фікціями, адресованими уявним кореспондентам, додавши до них кілька статей на літературні теми. М.Гоголь надав своєму творінню особливого значення. Він зазначав у передмові, що цією книгою він прагне спокутувати намарність усього того, що було ним написано попередньо. Автор прагнув насамперед, щоб його книга була корисною. Утім, він не обмежився проповіддю. На момент створення «Вибраних місць із листування з друзями» М.Гоголь уже мав, за висловом Ю.Барабаша, тяжко поранену совість. Письменник знемагав від болю, страху. Його нуртувало почуття відповідальності за людину й за життя суспільства в цілому [2, с. 18]. Більше того, працюючи над твором, М.Гоголь відчував, що «смерть уже була близько» [3, с. 7], і переймався потребою покаяння. Тому не випадково поряд із проповідницьким майже у кожному з листів цього циклу яскраво вираженим є сповідальне начало. Ю.Барабаш цілком доречно вказав на двоєдність жанрової природи «Вибраних місць із листування з друзями», у яких домінує сповідь-проповідь, де «авторове слово «про себе» – це водночас слово «від себе», що з ним письменник звертається до людей». Саме цим, на думку дослідника, проповідь М.Гоголя докорінно відрізняється від традиції української барокової проповіді, яка «унікала акцентування уваги на особі проповідника, авторове начало або розчинялося в повчанні, або ховалося за вишуканим бароковим декором» [1, с. 61].

Як спостеріг Є.Сверстюк, М.Гоголь перший у російській літературі розвивав жанр сповіді, характерної для людей християнського способу життя. Це не була «горда сповідь», на кшталт тієї, що лунала з вуст героїв О.Пушкіна й М.Лермонтова. «Гоголівські сповідальні тексти були авторським самоаналізом. Йшли вони від потреб власної душі, заглибленої в самопізнання» [5, с. 87]. Більше того, це була відкрита, публічна сповідь. До такої «сповіді без покривал» (Є.Сверстюк) М.Гоголь закликав усю Росію.

Дослідники «Вибраних місць із листування з друзями», починаючи від архімандрита Феодора (А.Бухарьов), який був сучасником М.Гоголя, й завершуючи Ю.Барабашем, дотримувалися погляду на книгу як на багаторівневу ієрархічну «систему систем», як на

цілісне явище, складові якого взаємопов'язані і розміщені у певній послідовності, що водночас не виключає взаємопроникнення підсистем, «перетікання» порушуваних проблем із підсистеми в підсистему тощо [2, с. 35-36].

Книга М.Гоголя була задумана як свого роду документ, у якому була прописана та система реформ, яка спроможна була порятувати Росії. М.Гоголь прагнув у своїх настановах до всеохопності. Він накреслював шлях реформування найрізноматніших галузей. Йшлося і про сільське господарство, і про театральну справу, і про літературу, і про сім'ю, і про церкву, і про державне життя. При цьому кожна із запропонованих романтиком реформ була так чи інакше зорієнтована на реформу людської душі, на її пересотворення, яке М.Гоголь, подібно до інтелігенції скovorодинівського штибу, вважав запорукою удосконалення суспільства.

«Вибрані місця з листування з друзями» розпочинаються саме з листа, адресованого жінці. Це лист «Жінка у світі». Усього ж листів, адресованих до жінок, у «Вибраних місцях із листування з друзями» нараховується три. У цих листах М.Гоголь, подібно до П.Куліша, дає типово романтичну оцінку ролі «жіночого елемента у світі як первісного, найглибшого і найсутнішого. У листі «Жінка у світі (Лист до ...ої)», адресат якого невстановлений, М.Гоголь пише про те, що в умовах нинішнього безладу суспільства вплив жінки може бути «дуже великим», «оживотворювальним». Жінка, за М.Гоголем є тією силою, яка втримує чоловіка на прямій дорозі [3, с. 14]. Більше того, у жінці «живе та незвідана сила, яка потрібна тепер світові» [3, с. 16].

Лист «Що таке губернаторша (Лист до О.О.С....і)» був адресований О.Смірновій, чоловіка якої було призначено калузьким губернатором. Тож увесь лист – то гоголівські настанови губернаторші, яка має полубити довірене їй місто й стати для нього корисною. М.Гоголь демонструє віру у велику суспільну роль жінки, у те, що майбутні суспільні перетворення будуть інспіровані саме жінкою: «Клянусь, жінки у нас отямляться раніше від чоловіків, благородно дорікнуть нам, благородно шмагнуть і поженуть нас бичем сорому і совісті, як нерозумну отару баранів, раніше ніж кожен із нас встигне отямитись і відчути, що йому слід було давно побігти самому, не чекаючи бича» [3, с. 106].

Третій лист, у якому порушено жіночу тему, це лист «Чим може бути дружина для чоловіка в простому домашньому побуті, за нинішнього стану речей», адресатка якого невстановлена. Ю.Барабаш зробив вдале спостереження, що цей лист мав збірного уявного адресата (йдеться і про О.Смірнову, і про С.Сологуб), а імпульсом до його написання стали окремі листи О.Смірновій. Дослідник вважає, що, як і у випадку з листом «Жінка у світі», тут маємо справу з ситуацією, коли письменник, відштовхуючись від конкретного життєвого матеріалу, вільно трансформує його, створює літературний твір, звернений не до конкретного адресата, а до широкої читачької аудиторії, і намагається дати настанови, які, на його думку, мають суспільне значення [2, с. 98-99].

Окремий тематичний блок складають листи про церкву та духівництво, які водночас пов'язані з усіма іншими тематичними блоками книги. Листи «Кілька слів про нашу церкву й духівництво» та «Про те саме», адресовані графу О.П.Толстому, стосувалися тлумачення ролі

церкви, а також тих законних «поприщ», на яких священники зустрічаються з людьми. Йшлося про сповідь і проповідь, під час яких священник, за М.Гоголем, має говорити з людиною так, щоб людина відчувала «присутність Самого Бога» [3, с. 37].

Окрему групу складають листи, у яких М.Гоголь порушує питання призначення митця й мистецтва. Першим із таких листів є лист «Про те, що таке слово», адресат якого невідомий. Цей лист прикметний тим, що в ньому вперше у «Вибраних місцях із листування з друзями» з'являється типова для книги, за спостереженнями Ю.Барабаша [2, с. 135], ідея «поприща». «Поет на поприщі слова має бути так само бездоганим, як і всякий інший на своєму поприщі» [3, с. 19]. Гоголівська проповідь у цьому листі стосувалася поведінки зі словом: «Поводитися зі словом слід чесно. Воно є вищим дарунком Бога людині. Біда промовляти його письменнику в ті часи, коли ... не прийшла ще в струнку його власна душа: з нього таке вийде слово, яке всім опротивіє» [3, с. 20].

До теми мистецтва слова, його ролі в духовному розвитку людства М.Гоголь звертався і в листі «Читання російських поетів перед публікою (Лист до Л***)», адресат якого невідомий. Лист містив також оцінку сучасного стану російської літератури з погляду її значимості для духовного прогресу народу: «У нашій сучасній літературі немає нічого такого, та й немає потреби читати сучасне. Публіка його прочитає й без того, завдяки пристрасті до новизни. Всі ці повісті (в тому числі й мої) не такі важливі, щоб робити з них публічне читання» [3, с. 22].

До питання суспільного призначення мистецтва М.Гоголь звертається також у листі «Про театр. Про односторонній погляд на театр і взагалі про односторонність», що був адресований до графа О.Толстого. Тут він проголошує театр кафедрою, із якої «можна багато сказати світові добра». Він виступає про тієї «повіні» пустих і легких п'єс, зокрема «гнилих мелодрам», яка характеризує сучасну театральну сцену, агітує за постановку драматичних творів В.Шекспіра, Р.Б.Шеридана, Ж.-Б.Мольєра, Й.В.Гете, Ф.Шиллера, П.-О.Бомарше, Г.-Е.Лессінга та інших авторів, які звертали свою увагу на душу людини, а тому їхні п'єси можуть мати благотворний моральний вплив на сучасників.

Питання літератури, а також інших питань М.Гоголь порушує у листі «Про ліризм наших поетів», який адресовано В.Жуковському. Аналізуючи доробок М.Ломоносова, В.Державина, О.Пушкіна, М.Язикова, М.Гоголь робив спостереження, що «наші поети бачили всякий високий предмет в його законному приляганні до верховного джерела ліризму – Бога». При цьому лише два предмети викликали у поетів ліризм, близький до біблійного – Росія та любов до царя [3, с. 40-41]. Від аналізу од і гімнів на адресу Катерини М.Гоголь переходив до теми монарха та монархії, цитуючи слова О.Пушкіна: «Держава без повновладного монарха – те ж, що оркестр без капельмейстера» [3, с. 43]. Виявляючи себе прихильником монархізму, М.Гоголь при цьому похристиянськи тлумачить призначення монарха, який, як Божий помазаник, «зобов'язаний стреміти ввірений йому народ до того світу, у якому перебуває Бог» [3, с. 44].

Однією з центральних у «Вибраних місцях із листування з друзями», за Ю.Барабашем, є підсистема «Росія» [2, с. 127]. Накреслюючи програму реформ, за посередництвом втілення яких можна було б змінити стан речей Росії, М.Гоголь у своєму листуванні чітко окреслює програму конкретних дій. Так, у листі «Потрібно любити Росію», що адресований до графа О.Толстого, М.Гоголь закликав адресата, а фактично – російську інтелігенцію полюбити Росію. «Без любові до Бога нікому не врятуватись», – проповідував адресант. «та як полюбити Того, Котрого ніхто не бачив?» – запитував М.Гоголь і відповідав: «Один Христос приніс і звістив нам тайну, що в любові до братів отримаємо любов до Бога... Ідіть же в мир і отримайте спочатку любов до братів» [3, с. 88]. М.Гоголь прагнув позбавити сучасників апокаліптичних передчуттів, «близькозорої» [3, с. 89] думки про те, що для зміни становища в Росії вже запізно щось робити.

Ці ж такі намагання зафіксовані і в листі «Страхи і жахи Росії», що був адресований до графині Луїзи Карлівни Вільгорської. У ньому М.Гоголь застерігав від утечі з Росії, наголошуючи, що існує інший рід спасіння: «Не тікаючи на кораблі із землі своєї, рятуючи своє нікчемне земне майно, а, рятуючи свою душу, не виходячи геть із держави» [3, с. 129]. І хоча М.Гоголь у цьому листі, як і в інших, закликав кожного зазирнути у свою душу і збентежитися від побаченого у ній, він проте пропагував не спасіння окремо взятої особистості, а спасіння людства, яке має розпочатися зі порятунку окремо взятої душі. Водночас це – передумова і гарантія порятунку всієї Росії.

У листі «Напугтя» (адресат невідомий) М.Гоголь закликаючи сучасника до активних дій на своєму поприщі, нагадував, що людина покликана у світ не для свят і бенкетів. «На битву ми суди покликані; святкувати ж перемогу будемо там. А тому ні на мить ми не повинні забувати, що вийшли на битву, і нічого тут вибирати, де менше небезпек» [3, с. 151].

«Потрібно проїздитись по Росії», – закликав М.Гоголь у однойменному листі, що був адресований графу О.Толстому, який, маючи в минулому великий досвід губернаторства у двох російських губерніях, керувався прагненням прийняти постриг. «Монастир Ваш – Росія!» – наставляв М.Гоголь графа, застерігаючи російську еліту від втечі від світу й ставлячи перед нею завдання рятувати Росію від душевної хвороби [3, с. 90]. Подвиг на подвигу чекає на людину не в монастирі, а на кожному кроці в Росії, наголошував М.Гоголь, звертаючись до О.Толстого. «Отямтесь! Куряча сліпота на очах ваших!» [3, с. 95] – констатував М.Гоголь, культивуючи символічний образ сліпоти та короткозорості сучасної людини, які є наскрізними в його «Вибраних місцях із листування з друзями».

Якщо в попередньому листі М.Гоголь закликав свого адресанта (О.Толстого) проїхатись по Росії і знайти своє поприще, то в листі «Російський поміщик», що був адресований до «Б.Н.Б...го», особа якого невідома, він тлумачив функції і призначення російського поміщика. Укотре апелюючи до ідеї поприща, яка була надзвичайно суголосна з ідеєю сродної праці Г.Сковороди, у цьому листі М.Гоголь конкретизував, що «кожен повинен служити Богу на своєму місці, а не на чужому» [3, с. 108]. При цьому ті реформи, які адресат прагнув про-

пагувати у сільському господарстві, частково мали утопічний характер. Проголошуючи свою епістолярну проповідь перед адресатом, М.Гоголь наставляв: «... Скажи їм (селянам – О.С.), що змушуєш їх трудитися і працювати зовсім не тому, що потрібні були гроші на твої втіхи, і на доказ тут же спали перед ними асигнації, щоб вони бачили справді, що гроші тобі нуль... Скажи їм усю правду: що з тебе спитає Бог за останнього негідника в селі» [3, с. 109]. У поміщику М.Гоголь вбачав духовного наставника мужика: «Став його перед лицем Бога, а не перед своїм лицем; покажи йому, чим він грішить проти Бога, а не проти тебе» [3, с. 109]. У цьому листі звучить думка М.Гоголя про те, що сучасникам потрібна потужна духовна агресія, яка є наскрізною в усьому циклі листів.

Близьким за змістом і спрямуванням до попереднього листа є лист «Сільський суд і розправа», адресований «До М.», особа якого невідома. Очевидно, уявним адресатом виступав поміщик, якого М.Гоголь закликав не хехтувати такою справою, як суд та розправа. Наставляючи поміщика, він закликав: «Не хехтуйте ніким, хто приходить, і судить усіх, хоч би навіть і за незначну сварку чи бійку» [3, с. 126-127]. Розправа цікавить М.Гоголя як процес, у ході якого постає можливість «багато сказати мужику такого, що піде на добро його душі». Характерно, що романтик-адресант писав про існування двох судів: людського та Божого. Саме останньому М.Гоголь надавав перевагу. Під час останнього поміщик, керуючись християнськими принципами, має осудити і винуватого, і правого, який «не простив своєму брату, як повелів Христос» [3, с. 127]. М.Гоголь утверджує думку про корисність участі у судовій справі для того, хто хоче знайти своє поприще на державній службі. Усна розправа справ між простими людьми, за М.Гоголем, дозволяє пізнати дух своєї землі, власності свого народу і «взагалі душу людини». Усвідомлення своєнародних, національних традицій, на думку Гоголя-романтика, запобігло б бажанню державних людей запозичувати чужоземні «негодящі нововведення» [3, с. 127].

Лист «До посідаючого важливе місце» був адресований до графа О.П.Толстого й містив настанови особі, яка мала посісти місце генерал-губернатора. Адресант наставляв адресата на християнське смирення та християнську мудрість, на пізнання людської душі, до якого можна прийти лише через пізнання душі своєї власної, а також описував ті подвиги, які може здійснити генерал-губернатор на теренах Росії, самовіддано працюючи на своєму поприщі. Моделюючи майбутнє, М.Гоголь проповідував патріархальність, простоту законів, впровадження Церкви у життя людини, виступав проти примусових і насильницьких заходів, нововведень і переворотів. Він протиставляв Росію Європі, де «зробити це неможливо: вона облілється кров'ю, знеможе у марних боріннях і нічого не встигне» [3, с. 147]. Невипадково, на думку Ю.Барабаша, М.Гоголю принадною була Італія, а не розбурхана Франція. Італія в його уяві залишалася «тим патріархальним куточком Європи, який поки що не стрясають ні лихоманка буржуазного «розміну та ярмарку», ані революційні судоми» [1, с. 393].

Подібне протиставлення, а також застереження від радикалізму присутні і в листі «До короткозорого приятеля», адресат якого невідомий. «Росія не Франція; еле-

менти французькі – не російські. Ти забув навіть про своєрідність кожного народу й думаєш, що одні й ті ж події можуть діяти однаково на кожний народ», – констатував М.Гоголь, маючи на увазі, швидше за все, події Великої Французької революції, яку він засуджував, як і будь-яке кровопролиття взагалі. Даючи настанови «короткозорому приятелю», який планував стати «чоловіком державним», адресант закликав його не захарашувати свій розум «чужоземним гноєм», будувати такі проекти, у яких би відчувалася Божа участь [3, с. 131].

На думку Є.Сверстюка, імовірним адресатом листа, що має назву «До короткозорого приятеля», міг бути «предтеча російського большевизму» В.Белінський, «хоча Гоголеві не йшлося про конкретного адресата» [5, с. 132]. Перепалка між «послідовним християнством», яке презентував М.Гоголь, та «поверховим радикалізмом» добре відчувалася уже в самій книзі листів. «Тому є підстави говорити про його застереження проти Белінського, всупереч традиційному – «Белінський проти Гоголя» [5, с. 131]. Для своєї розправи над М.Гоголем В.Белінський обирає ту ж форму, яку культивував сам романтик, – форму листа, до того ж, листа відкритого, що лише збільшило силу його удару по авторів «Вибраних місць із листування з друзями». В.Белінський називав М.Гоголя хворою людиною, проповідником батога, апостолом нецтва, поборником обскурантизму і мракобісся, панегіристом татарських звичаїв, що стоїть над прірвою. М.Гоголь написав листа у відповідь. Проте, до відкритої розлогої епістолярної дискусії поміж М.Гоголем та В.Белінським на кшталт тієї, що точилася поміж М.Максимовичем і М.Погодіним, справа не дійшла. Керуючись християнським принципом усепошен-

ня, пропагованим у тих же «Вибраних місцях із листування з друзями» (лист «Сільський суд і розправа»), М.Гоголь свого листа, адресованого до В.Белінського, публікувати його не став. Письменник, за словами Є.Сверстюка, «відчув, що християнинові не личить відповідати на політичні нападки» [5, с. 130].

Висновки і пропозиції. Отже, побутування таких жанрових різновидів листа, як лист-проповідь та лист-сповідь у жанровій системі романтизму слід виводити з типово романтичної теорії митця-месії, митця-пророка та романтичного розуміння функцій мистецтва, яке, за концепцією романтиків, спроможне змінити людину та суспільство загалом. Апелювання до листа-проповіді, що бере початок від апостольського послання, зумовлювалося християнським світобаченням митців-романтиків. У добу романтизму, як і в апостольські часи, лист стає своєрідним засобом комунікації між християнами, про що свідчить епістолярний доробок М.Гоголя. Закорінена у давню проповідницьку традицію, епістолярна проповідь М.Гоголя водночас мала власну оригінальну, типово романтичну природу. Як автор листів М.Гоголь вдається до змішування жанрів проповіді та сповіді, що призвело до «двоєдності» (Ю.Барабаш) жанрової природи «Вибраних місць із листування з друзями», у яких домінує «сповідь-проповідь», де «авторове слово «про себе» – це водночас слово «від себе», що з ним письменник звертається до людей» (Ю.Барабаш). В епістолярному циклі М.Гоголя, що був витриманий на засадах романтичної поетики, на відміну від традиції української барокової проповіді, авторське «я» завдяки сповіді виступало на перший план, що зумовлювалося романтичною настановою на суб'єктивність письма.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю. Г. Дух животворить. Київ: Темпора, 2014. 463 с.
2. Барабаш Ю. Загадка «Прощальной повести». «Выбранные места из переписки с друзьями». Опыт непредвзятого прочтения. Москва: Художественная литература, 1993. 272 с.
3. Гоголь М. Зібрання творів: у 7 т. Київ: Наукова думка, 2010. Т.6: Духовна проза. 352 с.
4. Михед П.В. Вибрані місця із листування з друзями. Коментарі. Гоголь М. Зібрання творів: у 7 томах. К.: Наукова думка, 2010. Том 6: Духовна проза. С.311-334.
5. Сверстюк Євген. Гоголь і українська ніч. Київ: Кліо, 2013. 328 с.

REFERENCES

1. Barabash Yu. H. The Spirit is Reviving. Kyiv: Tempora, 2014. 463 p.
2. Barabash Yu. Riddle «Farewell novels». «Selected places from friends' correspondence». Experience of impartial reading. Moscow: Artistic literature, 1993. 272 p.
3. Gogol M. Collected works: in 7 volumes. Kyiv: Scientific thought, 2010. V.6: Spiritual prose. 352 p.
4. Mykhed P.V. Selected places from friends' correspondence. Commentaries. Gogol M. Collected works: in 7 volumes. K.: Scientific thought, 2010. Volume 6: Spiritual prose. Pp.311-334.
5. Sverstiuk Yevgen. Gogoland Ukrainian Night. Kyiv: Klio, 2013. 328 p.

Letter and its artistic peculiarities in M. Gogol's «Selected places from friends' correspondence»

O. M. Svyrydenko

Abstract. The article reveals structure peculiarities of such letter genres as letter of preaching and letter of confession. Their genesis is seen in typical romantic theory where artist is seen like the Messiah and in romantic understanding of art functions. It is pointed out that at the time of Romantic Movement as well as at the apostolic time the letter became a kind of communication among Christians, that all M. Gogol's heritage witnesses us. As it was established in an old homiletic tradition, M. Gogol's epistolary preach had at the same time its own original and typically romantic origin. M. Gogol tried to combine genres of preaching and confession, that led to the so called «two combined to one» (see Yu. Barabash) genre nature of «Selected parts from friends' correspondence».

Keywords: Romantic Movement, letter of preaching, letter of confession, preaching tradition.